

CONTRIBUȚIA LUI ȘTEFAN CICIO POP LA MAREA UNIRE DIN 1918

ION GH. SENDRULESCU

Aniversarea a 70 de ani de la înfăptuirea Marelui Uniri de la 1 decembrie 1918, „...măreț act istoric, care a încununat lupta de veacuri a poporului român pentru unitate și independență, a deschis calea dezvoltării națiunii noastre, a împlinirii visului secular al tuturor românilor de a trăi liber și independent¹, — ne oferă prilejul să evocăm contribuția adusă de unii dintre fruntașii vieții politice românești pentru făurirea Statului național unitar român. Este vorba de Stefan Cicio Pop din Arad, președintele Consiliului Național Român Central, care a avut o contribuție deosebită în acest sens.

Stefan Cicio Pop a fost unul dintre participanții activi la mișcarea memorandumistă a românilor din Transilvania. El a participat la Conferința Națională a Partidului Național Român din 21—22 ianuarie 1892, în cadrul căreia s-a hotărât să se trimită un *Memorandum* împăratului Francisc Iosif al Austro-Ungariei². A făcut parte dintre semnatarii acestui *Memorandum* și din delegația celor 300 de persoane, care l-a prezentat împăratului la Viena, dar după cum este știut, acesta a refuzat să-l primească și l-a trimis guvernului de la Budapesta. Acesta l-a calificat drept „operă a unor indivizi“ și l-a restituit lui Ioan Rațiu din Turda, unul dintre conducătorii de frunte ai Partidului Național Român³.

Stefan Cicio Pop a participat la Conferința Națională ținută în zilele de 23—24 iulie 1893 la Sibiu și în calitate de notar (secretar) al Biroului Conferinței, a recunoscut că *Memorandumul* era opera Partidului Național Român.

Guvernul de la Budapesta a deschis în primăvara anului 1894 un proces Comitetului Central al Partidului Național Român, cunoscut în istoria luptelor de eliberare națională, sub numele de procesul „*Memorandumului*“. În acest proces au fost implicați 20 de fruntași ai P.N.R. considerați ca autori ai *Memorandumului*, în frunte cu Gh. Pop de Băsești, Ioan Rațiu, Vasile Lucaciu și alții.

Stefan Cicio Pop a participat la acest proces, care s-a judecat la Cluj, în ziua de 7 mai 1894, în calitate de apărător al acuzatului Septimiu Albini⁴. Cu acel prilej a considerat acel proces ca fiind „...o dată istorică pentru națiunea română de dincolo de Carpați și în viața mea cea mai importantă, pentru că și eu am avut o însemnată părțică la luptele ce s-au desfășurat atunci“⁵. Era fiște o recunoaștere a participării lui la mișcarea memorandumistă.

În timp ce o mare parte din Comitetul Central al Partidului Național Român se afla aruncat în temnițele de la Seghedin și Vaț, Ștefan Cicio Pop a parti-

¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la ședința comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești, 28 noiembrie 1988*, Editura Politică, București, 1988, p. 18.

² Gh. Ciul, *Rolul lui Ștefan Cicio Pop în cadrul mișcării memorandumiste*, în : „Apulum“, vol. 10/1972, Alba Iulia, 1972, p. 797—799.

³ *Ibidem*.

⁴ Gh. Ciul, *Op. cit.*, în *Loc. cit.*, p. 798—799.

⁵ *Ibidem*, p. 800.

cipat la Conferința Uniunii Parlamentare, care s-a ținut la Haga, în august 1894 și a cerut să nu fie acceptată propunerea ca viitoarea Conferință a Uniunii Parlamentare să se țină la Budapesta.

După condamnarea conducătorilor Partidului Național Român de către tribunalul din Cluj, Stefan Cicio Pop a menținut o legătură permanentă cu aceștia, fie prin corespondență cu : Gh. Pop de Băsești, Ioan Rațiu, Vasile Lucaciu și Mihai Veliciu⁶, fie prin vizitarea celor aflați în închisoarea de la Vaș. La 28 noiembrie 1894 Stefan Cicio Pop a participat la adunarea națională ținută la Sibiu și în calitate de secretar al acestei adunări a prezentat un raport în care considera neconstituțională hotărârea guvernului de la Budapesta, de a nu recunoaște Partidul Național Român⁷.

În primăvara anului 1895 a convocat mai multe adunări locale în comitatul Arad, în cadrul cărora participanții și-au exprimat solidaritatea cu cei aflați în închisori. Stefan Cicio Pop a recomandat participanților la aceste adunări să susțină programul adoptat de Partidul Național Român în 1881 și s-a pronunțat pentru convocarea unui Congres al naționalităților din Austro-Ungaria. Acest Congres a avut loc la Budapesta, în ziua de 10 august 1899⁸, iar Stefan Cicio Pop a făcut parte din biroul acestui Congres, împreună cu : sîrbul Mihail Polit, președinte, Gh. Pop de Băsești, și slovacul Paul Mudron, vicepreședinte. În calitate de secretar al biroului Congresului el a prezentat în cadrul Congresului naționalităților, Programul alianței partidelor naționale : român, slovac și sîrb, care prevedea unitatea de acțiune a românilor, slovacilor și a sîrbilor împotriva politicii de asuprire națională și socială⁹.

Împreună cu Vasile Lucaciu și episcopul Vasile Mangra, Stefan Cicio Pop s-a pronunțat pentru reluarea activismului, ca tactică de luptă a Partidului Național Român¹⁰, iar în timpul răscoalelor țărănești, care au avut în unele sate din comitatul Arad, în anii 1903—1905, el s-a oferit să apere în mod gratuit pe cei 45 de țărani implicați în aceste răscoale și pe doi socialiști : învățătorul George Sturza și Gergely Zsengeller, considerați conducători ai mișcării țărănești din Sepreuş¹¹.

Ca deputat în Parlamentul de la Budapesta Stefan Cicio Pop a participat activ la dezbateri și cu toată hotărârea s-a ridicat împotriva legii recrutărilor și a legii școlare, pe care le-a combătut, arătînd că acestea erau „...în contradicție flagrantă cu dreptul fiecărui popor de a se instrui în limba maternă”¹².

Stefan Cicio Pop a participat la mitingul care a avut loc la Arad, în 1908, reprezentînd împreună cu Ioan Suciul Partidul Național Român și cu acel prilej a reînnoit colaborarea cu Secția română a Partidului Social Democrat, în vederea organizării unor acțiuni comune, împotriva politicii de asuprire națională¹³. Peste doi ani îl găsim prezent la Conferința Comitetului Central al Partidului Național Român, ținută la Arad, în ziua de 20 august, în cadrul căreia, împreună cu : Ioan,

⁶ *Ibidem*, p. 801.

⁷ *Ibidem*, p. 802.

⁸ *Ibidem*, p. 803.

⁹ Ștefan Pascu, *Făurirea Statului Național Unitar Român, 1918*, vol. I, Editura Academiei R. S. România, București, 1983, p. 278—279.

¹⁰ *Ibidem*, p. 260—261.

¹¹ *Ibidem*, p. 295.

¹² *Ibidem*, p. 305.

¹³ *Ibidem*, p. 311.

Mihu, Emanuel Ungureanu, Vasile Goldiș, Iuliu Maniu, Valeriu Braniște și Aurel Vlad au alcătuit un memoriu către primul ministru al Ungariei, în care protestau împotriva politicii de aspirare națională¹⁴.

Ca orientare politică Ștefan Cicio Pop făcea parte din gruparea moderată, alături de Vasile Goldiș, Iuliu Maniu, Teodor Mihali și alții. Această grupare lupta și ea pentru drepturi naționale, chiar dacă nu susținea fățiș ideea autodeținerii, în împrejurările de la începutul celui de-al doilea deceniu al secolului al XX-lea. Tactica folosită de gruparea politică din care făcea parte și Ștefan Cicio Pop, nu excludea apropierea de cercurile politice din jurul arhiducelui Franz Ferdinand, moștenitorul tronului Austro-Ungariei și era socotită ca o etapă intermediară, care trebuia să se încheie cu înfăptuirea unității politice¹⁵.

La sfârșitul lunii mai 1912 a avut loc la Alba Iulia o adunare de protest, organizată din inițiativa lui Ștefan Cicio Pop. La această adunare au participat fruntași ai vieții politice românești, alături de 20.000 de participanți sosiți din toate colțurile Transilvaniei pentru a protesta împotriva politicii de aspirare națională și socială, dusă de cercurile guvernante de la Budapesta și Viena¹⁶.

În a doua jumătate a lunii februarie 1917, când primul război mondial, în care intrase și România, se afla în plină desfășurare, Ștefan Cicio Pop, împreună cu Vasile Goldiș au refuzat să semneze un Manifest de „fidelitate”, lansat de Tisa Istvan, iar refuzul lor însemna de fapt refuzul Comitetului Executiv al Partidului Național Român¹⁷. În februarie 1917 Ștefan Cicio Pop a vizitat lagărul de concentrare de la Sopron și cu acel prilej a îndemnat pe toți intelectualii internați în acel lagăr, să refuze semnarea declarației de loialitate, cerută de guvernul ungar¹⁸.

Anul 1918 a constituit un pas înainte în cadrul luptei de eliberare națională a românilor din Transilvania și din celelalte teritorii românești aflate sub dominație străină. Pentru unitatea statului național se pronunțau cu energie, românii din toate provinciile istorice, indiferent de apartenența de clasă și politică¹⁹.

La sfârșitul lunii mai 1918, Ștefan Cicio Pop, reprezentant de frunte al luptei pentru unirea teritoriilor românești aflate sub dominație austro-ungară cu România, a ținut în cadrul unei adunări populare, care a avut loc în comitatul Arad, un discurs în care s-a pronunțat „...în favoarea votului universal și a egalității în drepturi a tuturor naționalităților²⁰. Alături de alți membri de frunte ai Partidului Național Român, ca Vasile Goldiș și Ioan Suceu, Ștefan Cicio Pop a militat pentru afirmarea Aradului „...ca un centru politic românesc, unde principiile wilsoniene cu privire la rezolvarea problemelor națiunilor... să fie dezbătute și adaptate la situația românilor”²¹.

Către sfârșitul lunii septembrie 1918, stil vechi, când procesul de destrămarea a monarhiei austro-ungare se accelera, când fruntașii politici ai naționalităților oprimate se agitau tot mai mult, Comitetul Executiv al Partidului Național Român

¹⁴ *Ibidem*, p. 316.

¹⁵ *Ibidem*, p. 321.

¹⁶ *Ibidem*, p. 323.

¹⁷ Ștefan Pascu, *Op. cit.*, p. 401.

¹⁸ *Ibidem*, p. 402.

¹⁹ Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri pînă astăzi*, Ediția I-a, Editura „Albatros”, p. 602.

²⁰ Ștefan Pascu, *Făurirea Statului Național unitar român*, vol. II, Editura Academiei Socialiste România, București, 1983, p. 31.

²¹ I. Rusu — Abrudeanu, *România și războiul mondial*, București, 1921, p. 401 ; Ștefan Pascu, *Op. cit.*, p. 35.

din care făcea parte și Stefan Cicio Pop, a hotărât în ședința ținută în ziua de 24 septembrie 1918, să reia activitatea militantă și contactele cu conducătorii social-democrați, în vederea intensificării luptei pentru unirea Transilvaniei cu România²².

Cu o zi mai înainte, Comitetul național al românilor din Transilvania și Bucovina dăduse o Declarație, în care se spunea: 1. „Cerem să fim liberați de sub jugul Monarhiei austro-ungare și sintem hotărâți să luptăm prin toate mijloacele și pe toate căile ca iarăși neamul românesc să fie reunit într-un singur stat național și liber sub Domnia Dinastiei Române“²³.

În condițiile efervescenței luptei de eliberare națională ce se desfășura în Transilvania, odată cu prăbușirea Monarhiei austro-ungare, Comitetul Executiv al Partidului Național Român a ținut în ziua de 12 octombrie 1918, stil nou, o Conferință la Oradea, la care a participat și Stefan Cicio Pop. Această Conferință a adoptat hotărârea, pe baza rezoluției propuse de Vasile Goldiș, cu privire la proclamarea dreptului națiunii române la autodeterminare, ceea ce echivala de fapt cu o declarație de despărțire a Transilvaniei de Ungaria²⁴. Cu acel prilej Stefan Cicio Pop a propus ca Declarația de autodeterminare, adoptată de Conferința de la Oradea, să fie citită în Parlament la Budapesta, socotind-o „...drept actul cel mai măreț din întreaga activitate politică a Comitetului Partidului Național Român, deoarece a constituit lovitura mortală dată Ungariei“²⁵.

Conferința amintită a ales un comitet de acțiune, pentru punerea în aplicare a hotărârii cu privire la autodeterminare, din care făcea parte și Stefan Cicio Pop, alături de: Vasile Goldiș, Iuliu Maniu (care se găsea la Viena), Ioan Suciu, Alexandru Vaida, Aurel Lazăr, Aurel Vlad și Teodor Mihali²⁶.

Declarația adoptată de Conferința de la Oradea, a Comitetului Executiv al P.N.R., din 12 octombrie 1918, a fost citită în Parlamentul de la Budapesta, de către deputatul Alexandru Vaida, iar Stefan Cicio Pop a susținut-o cu multă căldură²⁷.

La începutul lunii noiembrie 1918 masele populare din Arad' au demonstrat pe străzile orașului și-au eliberat deținuții politici aflați în închisoarea Arad. Stefan Cicio Pop amintindu-și de această demonstrație spunea că „...la 7 dimineața, toată lumea era în picioare..., inclusiv băieții de liceu...“²⁸

Consiliul național maghiar, constituit la 25 octombrie 1918 din Sfatul muncitoresc și Consiliul militar, din care făceau parte mai mulți muncitori români și se afla sub conducerea lui Károlyi Mihály a hotărât să înceapă tratative cu reprezentanții sârbilor, slovacilor și românilor. La aceste tratative au participat din partea Partidului Național Român: Stefan Cicio Pop, Vasile Goldiș, Aurel Lazăr, Alexandru Vaida, Ioan Erdély și Aurel Vlad, care s-au pronunțat pentru „...o extrem de largă autonomie, care ar fi dus la o mai slabă legătură cu Ungaria“²⁹.

²² Ștefan Pascu, *Op. cit.*, p. 53.

²³ *Ibidem*, p. 52.

²⁸ Ștefan Cicio Pop, *Zile istorice, zile de glorie*, în „Adevărul“, XLI, nr. 13791 din 2 decembrie 1928, p. 1.

²⁵ Ștefan Pascu, *Op. cit.*, p. 55.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ E. Pop, *Amintiri*, în „Magazin istoric“, an. 12(1978), nr. 7—8, p. 18—19.

²⁸ Ștefan Pascu, *Op. cit.*, p. 74—75.

²⁹ *Ibidem*, p. 69.

La 30 octombrie 1918 România denunțând pacea de la București, încheiată cu Puterile Centrale, a reintrat în război de partea Antantei, pentru ștergerea acestei pagini rușinoase. În noaptea de 30/31 octombrie 1918, s-a constituit la Budapesta, pe bază de paritate, Consiliul Național Român, în componența căruia intrau 6 reprezentanți ai Partidului Național Român : Teodor Mihaly, dr. Alexandru Vaida-Voevod, dr. Stefan Cicio Pop, dr. Aurel Vlad, dr. Aurel Lazăr și profesorul Vasile Goldiș și 6 reprezentanți ai Partidului Social Democrat ; Ion Fluearaș, Enea Grapini, Iosif Jumanca, Bazil Surdu, Tiron Albani și Iosif Renoi. După constituire Consiliul a lansat un manifest, în care anunța, că „Revoluția a invins. S-a constituit Consiliul Național Român”³⁰.

În ziua de 30 octombrie 1918 s-a constituit la Viena Comitetul Național al românilor din Transilvania, sub președenția lui Iuliu Maniu, iar a doua zi a luat ființă Senatul Militar Român (Sfatul Central al Ofițerilor și Soldaților Români din Ardeal și Bucovina, avînd ca președinte pe : Iuliu Maniu, ca reprezentant al ardelenilor și al Consiliului Național Central Român și pe Iosipescu-Grecul, ca reprezentant al bucovinenilor. Ca președinte militar era generalul Traian Boeriu, avînd ca locțiitor pe căpitanul Traian Popa³¹.

Consiliul Național Român constituit la Budapesta s-a mutat la Arad, la începutul lunii noiembrie 1918, stabilindu-și sediul în casa dr. Stefan Cicio Pop. Sub președenția acestuia Consiliul Național Român Central s-a reorganizat, lărgindu-și baza de masă, prin aderarea reprezentanților ASTREI, ai Sindicatelor și ai altor organizații și societăți culturale.

Începînd cu data de 2 noiembrie locuința lui Stefan Cicio Pop a devenit și sediul noului „Guvern” al Transilvaniei, cum era considerat Consiliul Național Român Central, considerat de Biserica ortodoxă și de cea greco-catolică drept „...guvern provizoriu al națiunii române”³².

Prin Apelul lansat de Consiliul Național Român Central la 2 noiembrie 1918 și semnat de Stefan Cicio Pop, se aducea la cunoștință „națiunii române” dreptul de liberă dispunere a națiunilor, egala îndreptățire a acestora, cerînd poporului și soldaților să fie cu răbdare, cu iubire către neamul lor care a intrat în rîndul națiunilor libere... Soldații erau chemați să intre în Sfatul militar național român, care era supus numai Consiliului Național”³³.

În cele 5 puncte ale Apelului erau concretizate ca imperative ale vremii : „unirea tuturor oamenilor cinstiți, fără deosebire de neam și lege, pentru susținerea ordinii, apărarea vieții și avutului ; ascultarea de sfatul bărbaților trimiși de consiliul național ; constituirea gărzilor naționale locale, în care putea intra orice om de cinste, fără deosebire de neam și lege ; abținerea de la jafuri și omoruri, care compromit sfînta cauză a democrației noi...”³⁴

Apelul Consiliului Național Român Central către națiunea română, din 2 noiembrie 1918, anunța constituirea „guvernului românesc” din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș.

Consiliile naționale locale numite și „sfaturi” sau secții ale Consiliului Național Român Central și gărzile naționale județene, cercuale și comunale, înființate în prima jumătate a lunii noiembrie 1918, prin alegeri cu caracter democratic, preiau puterea locală, înlocuind instituțiile vechiului regim. Începutul 1-a

³⁰ Ștefan Pascu, *Op. cit.*, p. 86—87.

³¹ *Ibidem*, p. 88.

³² *Ibidem*, p. 93.

³³ *Ibidem*.

³⁴ Ștefan Pascu, *Op. cit.*, p. 93.

făcut Aradul, unde era mare dezbinare la începutul lunii noiembrie, iar populația era îngrozită. Atunci, Ștefan Cicio Pop s-a dus în cetatea Aradului, unde l-a găsit pe generalul Resch, comandantul diviziei și statului major și l-a întrebat: „...în ce calitate a dispus de națiunea română și de soldații ei?” și i-a arătat că „...nu are dreptul moral și nici material” a dispune „asupra nației române.” Generalul a izbucnit în plîns și i-a răspuns; „...Apoi fă cu românii d-tale ceea ce vrei”³⁵.

Ștefan Cicio Pop a adunat ofițerii și soldații români și le-a luat jurămîntul pentru Consiliul Național Român Central. Cu acest jurămînt începea organizarea Transilvaniei românești.

Referindu-se la aceasta el afirma: „...Pot spune cu mîndrie că în istoria popoarelor încă nici un neam nu a dovedit maturitate atît de perfectă și iubirea de neam pe care a dovedit-o în 1918 poporul nostru. Numai la vestea că ne-am desfăcut pentru totdeauna de Ungaria, că popoarele lumii apreciază jertfele dure-roase făcute de neamul românesc și că ne vom uni pentru totdeauna cu patria mămă s-au transformat cu toții”³⁶.

Consiliile naționale județene au dovedit o solidaritate desăvîrșită cu Consiliul Național Român Central de la Arad, prezidat de Ștefan Cicio Pop. În numele acestui consiliu, consiliile naționale județene organizează consiliile și gărziile cercuale și comunale.

La festivitatea de înființare a gărzii naționale din 11 noiembrie 1918, a fost prezent și Ștefan Cicio Pop. Cu acel prilej a rostit o cuvîntare, în care a subliniat rosturile organizațiilor militare românești în restabilirea și susținerea ordinii.

Ștefan Cicio Pop a dezvăluit actele de represiune ale claselor dominante maghiare, împotriva românilor în diferite locuri și a protestat cu energie în contra asasinării celor 45 de țărani și muncitori români, în comuna Beliș de către mercenarii baronului Urmânczi Nándor. Subliniind concepția de viață a poporului român, el arăta că „...un popor care a fost asuprit, a simțit amărăciunea asupririi, se va feri de aceasta”³⁷.

Ștefan Cicio Pop a participat la tratativele care au avut loc la Arad, în zilele de 13—14 noiembrie 1918, alături de Vasile Goldiș, Enea Grapini, Iosif Jumanca și Ion Flueraș, ca reprezentanți ai Consiliului Național Român Central, cu delegația guvernului maghiar, condusă de ministrul naționalităților, Oszkár Jászi. Luînd cuvîntul în timpul acestor tratative, el a apărut interesele poporului român din Transilvania și a subscris comunicatul Consiliului Național Român Central, în care se preciza că: „...națiunea română pretinde cu tot dreptul independența sa de stat și nu admite ca acest drept să fie întunecat prin rezolvări provizorice, care pe de o parte, principial, trag la îndoială acest drept, pe de altă parte nu oferă nici o garanție care și pînă la rezolvarea definitivă ar putea asigura ordinea publică, siguranța averii și a vieții pe teritoriile locuite de români”; în schimb Consiliul național român — spunea el, „se obligă să asigure condiții pentru liberă dezvoltare tuturor naționalităților”³⁸.

Ștefan Cicio Pop, ca și alți luptători pentru unire: Vasile Goldiș, Aurel Lazăr și alții, fiind solicitat de presa maghiară să-și spună părerea în legătură cu ce se va hotărî la Alba Iulia a răspuns că „...scopul principal al adunării era: unirea teritoriilor locuite de românii din Transilvania, Banat, Crișana și Maramu-

³⁵ *Ibidem*, p. 94.

³⁶ *Ibidem*, p. 95.

³⁷ Ștefan Pascu, *Op. cit.*, p. 122.

³⁸ *Ibidem*, p. 123.

reș cu România, pe baza unor principii democratice; votul universal; folosirea limbii române în școli și în alte instituții, reformă agrară democratică, libertate confesională, egalitatea de drepturi a naționalităților conlocuitoare cu poporul român³⁹.

În timpul pregătirilor pentru Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, Ștefan Cicio Pop a trimis o scrisoare generalului Mackenzem, cerându-i, ca „...în vederea Adunării constituante a poporului român transilvănean“ să oprească trecerea trupelor germane, pentru a evita orice ciocnire între soldații armatei germane și miile de români ce se vor aduna la Alba Iulia. O zi înainte și o zi după această adunare trebuia oprită trecerea trupelor germane, pentru a evita incidente inutile. Feldmareșalul von Mackenzen i-a răspuns lui Ștefan Cicio Pop, că găsește propunerea „rațională“ și o acceptă, cu condiția ca poporul să nu atace și să dezarmeze trupele germane⁴⁰.

În ziua de 30 noiembrie 1918 a avut loc sub președenția lui Ștefan Cicio Pop, o consfătuire cu prilejul solemnității omagierii memoriei celor ce și-au vărsat sîngele pentru idealul unirii tuturor românilor, la care au participat membrii Consiliului Național Român Central și alți conducători ai Partidului Național Român și ai Partidului Social Democrat. Cu acel prilej a fost adoptat Proiectul rezoluției, elaborată de Vasile Goldiș, cu privire la unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România. În ce privește unirea, discuțiile pe marginea proiectului de rezoluție au fost lungi și contradictorii. Unii voiau o autonomie provizorie, iar alții o autonomie pînă la convocarea Adunării constituante.

La propunerea făcută de Vasile Goldiș ca proiectul de rezoluție să fie recomandat Adunării Naționale, potropopul din Brașov, V. Saftu a cerut ca Adunarea Națională să se limiteze a proclama unirea, în virtutea mandatului primit de la popor de către delegații convocați la Alba Iulia. A fost combătut însă de Vasile Goldiș, Ștefan Cicio Pop și Aurel Lazăr. În cuvîntul său Ștefan Cicio Pop a spus că „...e vorba de o autonomie administrativă provizorie, pînă la încheierea păcii“⁴¹, în timp ce Ioan Suci, Alexandru Vaida Voevod și Iuliu Maniu s-au pronunțat pentru o autonomie provizorie a Transilvaniei pînă la întrunirea Constituantei noului stat român.

Marea Adunare Națională de la Alba Iulia și-a început lucrările în ziua de 1 decembrie 1918, la orele 10, în Sala Cazinoului, în prezența a 1228 de delegați cu drept de vot deliberativ.

Ștefan Cicio Pop, președintele Consiliului Național Român Central, a rostit primul cuvînt, în care a subliniat importanța momentului istoric și a trecut în revistă evenimentele dureroase din cei patru ani de război și mai ales pe cele din toamna anului 1918, cînd s-a oferit poporului român posibilitatea de a-și hotărî singur soarta. Cuvîntarea lui Ștefan Cicio Pop a fost întreruptă de mai multe ori cu „aplauze frenetice“, iar sfîrșitul ei a fost aprobat cu aplauze care au durat cîteva minute⁴².

După cuvîntarea rostită de Ștefan Cicio Pop Consiliul Național Român Central și-a depus mandatul în mîinile națiunii.

³⁹ Ștefan Pascu, *Op. cit.*, p. 156.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 158.

⁴¹ Ștefan Pascu, *Op. cit.*, p. 179—181.

⁴² *Ibidem*, p. 174—178.

Ștefan Cicio Pop a fost ales în Biroul Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, îndeplinind funcția de vicepreședinte, împreună cu Teodor Mihali și Ioan Flueraș. Președintele adunării a fost ales octogenarul George Pop de Băsești.

Hotărîrea privind unirea Transilvaniei, a Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România, prezentată de Vasile Goldiș la sfîrșitul discursului pe care l-a rostit în cadrul Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, arăta că: „Adunarea națională decretează Unirea românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească și teritoriile locuite de ei cu România”⁴³. Această hotărîre a fost adoptată cu unanimitate de voturi.

Referindu-se la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, Ștefan Cicio Pop spunea, că la această adunare „...au luat parte toate straturile societății și toți românii din toate colțurile Ardealului, Banatului și părțile ungurene.” După părerea lui adunarea „...a fost liberă de orice înfrîngere străină și a cuprins reprezentanții întregii națiuni, exprimînd clar voința tuturor românilor”⁴⁴.

După proclamarea Unirii, care a avut loc în Sala Unirii, Ștefan Cicio Pop însoțit de episcopul Miron Cristea, a vorbit poporului din afară, vestindu-i „învieerea neamului românesc”⁴⁵.

Subliniind însemnătatea istorică a Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, Ștefan Cicio Pop arăta, că „...nici un neam nu a dovedit maturitatea atît de perfectă și iubirea de neam pe care a dovedit-o în 1918 poporul român”⁴⁶.

„...Proclamarea unirii nu s-a făcut numai la Alba Iulia, — spunea Ștefan Cicio Pop, ci în toate bisericile s-au adus la cunoștința poporului împlinirea vremurilor, învierea neamului și unirea românilor”⁴⁷.

În ziua de 2 decembrie 1918, s-a întrunit în sala tribunalului din Alba Iulia, Marele Sfat Național ales de Marea Adunare Națională, sub președinția lui George Pop de Băsești. Marele Sfat Național a numit Consiliul Dirigent, alcătuit din 15 membri, între aceștia fiind și Ștefan Cicio Pop, la departamentul Război și Siguranță Publică⁴⁸.

Din cele relatate pe scurt în comunicarea de față, rezultă că Ștefan Cicio Pop a fost unul dintre participanții activi la mișcarea de eliberare națională a românilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, de sub dominația străină la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, a desfășurat o activitate susținută în cadrul Consiliului Național Român Central, al cărui președinte a fost, apărînd cu fermitate cauza unirii românilor din provinciile amintite cu România. A jucat un rol important și în cadrul Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, îndeplinind funcția de vicepreședinte și în Consiliul Dirigent ca titular al Departamentului Război și Siguranță Publică.

⁴³ Ștefan Pascu, *Op. cit.*, p. 190—193.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 197.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 209.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 214.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 225.

⁴⁸ *Ibidem*.